

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР НАД ВЕЛИКОЮ БРИТАНІЄЮ

Не всі захисники України воюють на фронті. Волю жити і захищатися, оборону своєї духовної самобутності, націєтворчу зрілість демонструє все українство. Загроза гуртує нас у відлагоджений і дієвий суспільний організм. Хтось постачає зброю, хтось шиє однострої, хтось плете маскувальні сітки, хтось забезпечує бійців провіантом. У госпіталах по всій Україні повертають поранених у бойові порядки наші лікарі. Наші волонтери добувають необхідне для воїнів по всьому світу, а потім везуть це під обстрілами на передову. Є ті, хто офірує своє життя і знання в зовсім несподіваних, маловідомих нам місцях. Мова у нас піде про університетського філолога, перекладача-поліглота. Фах, здавалося б, дуже далекий від стрільнини, вибухів і скриготу залізничя. Але ж, як писав євангеліст Іван, спочатку було Слово і все з Нього постало. Згадаймо і те, яку силу вбачали у слові, називаючи його зброєю, наші поети-класики.

Доцент Інституту філології КНУ ім. Т. Шевченка Віталій Радчук уже понад 40 років вишколює тлумачів на власному досвіді практика. Чого тільки в тому досвіді не було! Побіжний (синхронний) чи послідовний переклад міжнародних конференцій, зустрічей, мітингів, урочистостей, чемпіонатів, кінопоказів тощо. Переклади художньої прози і віршів. Тлумачив наш філолог найвищим державним посадовцям, дипломатам, бізнесменам, комерсантам, правникам, митцям, ученим-дослідникам, журналістам, технарям. Переклав 13 книжечок для дітей і близько сотні випусків журналу про Вінні-Пуха та його друзів. Це з мови англійської, яку опановував по університетах Британії. А свою рідну українську у 2001-2009 роках студіював сумісником-соціолінгвістом в Інституті української мови НАНУ, куди, як і в депутати Київради 1990 р., його привела харизма захисника рідної мови. 1989 р. разом з Д. Павличком заснував газету «Слово». Відтоді понад чверть століття як словолюб, генератор ідей та ініціатор заходів очолював університетське Товариство української мови. Зрештою, вивчення законів розвитку і взаємодії мов відкрило досліднику обрії лінгвістичної прогностики. Про неї він доповідав у понад 20 університетах України, Чехії, Британії, Франції. Київській інтелігенції (і журналістській братії, яка потому довго не давала вченому спокою) пам'ятна його публічна лекція у рамках «Елітарній світлиці» в Будинку вчителя 7 листопада 2007 р. «Якою мовою говоритиме Україна 2101 року?»

Маючи репутацію перекладознавця зі стрункою теорією фаху і чимало цікавих студій для своїх лекційних курсів та творчої роботи

ні студентів, досліджував В. Радчук переклади Т. Шевченка, Лесі Українки, М. Зерова, М. Лукаша, Д. Білоуса, багатьох інших майстрів слова. Їхнє коло значно розширили його учні. Сам він підготував шестеро кандидатів наук, а своїми вчителями вважає професорів В. Коптілова і К. Тищенко. У колі його друзів поети й письменники, митці, науковці, перекладачі. На жаль, більшість старших вже в засвітах. Приятелював він з Г. Кочуром і Д. Паламарчуком, до яких «їздив по мудрість в Ірпінь», з Д. Павличком, І. Драчем, Д. Білоусом, В. Затулівитром, Л. Герасимчуком, Р. Доценком, П. Осадчуком, Л. Череватенком, Вс. Ткаченком, П. Бойком, А. Мокренком, Р. Зорівчак, В. Куєвдою, В. Німчуком, О. Пономаревим. Всерйоз захопився герменевтикою і семіотикою, а надто інтерсеміотикою (див., наприклад, розвідку «Код «Катерини» Шевченка» в його авторській рубриці журналу «Дивослово» № 11-12 за 2021 р.).

Статтям В. Радчука властива культура голосу. Учений переконаний: художній (коли не будь-який) переклад може бути лише усним (казку *кажуть*, оповідання – *оповідають*), а синхронний – назва умовна, бо тлумач озвучує два тексти навперемін, один з них – лише подумки. Слух у кожної людини – це її внутрішній голос, отож перебувати сам себе ніхто не зможе. Потурання в освіті безголосцю, надто серед філологів, відмова від усних іспитів – знаки масштабної гуманітарної катастрофи, якщо не стратегії дезінтеграції суспільства.

Як у життя цієї вже сивої, але незмінно допитливої людини прийшло повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року?

Віталій Радчук читає лекцію в кийському Будинку вчителя. 2007 рік

Перекладач Віталій Радчук у військовій формі

Український прапор поруч з британським на замку в м. Рай у Східному Сасексі

«Минулої весни, перейшовши з наплечником пішки польський кордон і поселившись у Любліні, перекладав трохи на евакопункті у Сталевій Волі віце-президенту Єврокомісії, а далі українським біженцям (зокрема і своїм малим сином у школі та дитсадку) в Пало дель Коле біля м. Барі на півдні Італії. Влітку, проживши місяць у Шотландії (Единбург, Данблейн, що поблизу Стірлінга з його знаменитим замком), змінив готель Гілтон на казарму і перекладав нашим воякам у таборі Вотгіл у Північному Йоркширі. Полігони, верескові поля, обличчя наших солдатів та британських інструкторів досі перед очима. У кінці літа

повернувся в Київ. Восени був на півночі Італії на гранті з семіотики перекладу в університеті Падуї, що за 30 хв. поїздом від Венеції (саме тоді в корпусі Інституту філології КНУ вибух ракети повибивав вікна). Затримався в Падуї до січня, шукаючи діла і де би перезимувати...» Діло знайшов і весь йому віддався, гаразд що лекції своїм студентам-«тлумачатам» міг продовжити читати онлайн. «З настанням весни повернувся в рідний Київ з казарми британського табору Лід, що в графстві Кент. Там довелося щодня набігати по кільканадцять кілометрів, кричучи свій переклад і глухнучи від стрілянини й вибухів».

Отже, перекладач Віталій Радчук допомагав британським інструкторам навчати наших воїнів. Дечому й сам навчився, хоча як офіцер запасу стріляв і доти непогано. Чого таки не було в його посередницькій роботі у мирний час, то це військового перекладу, хіба що якась конференція МОНУ про співпрацю з НАТО. Тлумач захоплено розповідає про те нове, що вразило його у Великій Британії: «Ось приклад лише однієї країни, хай удвічі меншої від нашої (не кажучи вже про Рашу), але гідної, що ілюструє думку, яка видається декому надто патетичною. Український прапор на церкві в м. Лід (Lydd) вісить давно, його видно на все місто. Біля церкви мирно ростуть квіти. На замку в сусідньому м. Рай (Rye) у Східному Сасексі український прапор майорить поруч з британським. У центрі і по околицях Лондона повно блакитно-жовтих прапорів. Мітинги цвітуть ними тричі на тиждень біля резиденції прем'єра на вул. Давнінг, 10. Наші прапори по всій Британії, і то по найглухіших селах. Гасло «Слава Україні!» (Glory to Ukraine!) сьогодні в Об'єднаному Королівстві так само упізнане, як і слова В. Черчіля «Ми нізащо не здамося» (We shall never surrender) в його знаменитій промові 4 червня 1940 року».

Алла ДИБА

Мітинг 24 серпня 2022 року на підтримку України біля резиденції британського прем'єра на вул. Давнінг, 10